

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра відновного правосуддя та приватної детективної
діяльності

07-04-17

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для виконання практичних занять та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Європейське право»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за спеціальністю 081 «Право» денної
та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною
комісією зі спеціальності «Право»
Протокол № 4 від 19 березня 2019 року

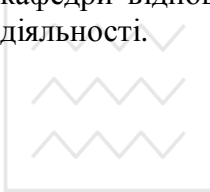
Рівне – 2019

Методичні вказівки для виконання практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Європейське право» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 081 «Право» денної та заочної форм навчання / Вовк Ю. Є. – Рівне : НУВГП, 2018 р. – 31 с.

Укладач: Вовк Ю. Є., кандидат юридичних наук, доцент кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності.

Відповідальний за випуск: Гришко В. І., в.о. завідувача кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності.

Зміст.

Передмова

1. Опис навчальної дисципліни та її структура
 - 1.1. Тематика практичних занять
 - 1.2. Самостійна робота
 - 1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики
 - 1.4. Критерії та шкала оцінювання
2. Плани практичних занять
3. Самостійна робота студентів
4. Рекомендована література

Передмова.

В сучасних умовах Європейський Союз є найбільшим утворенням на території Європи, до складу якого входять 28 країн – членів ЄС є також найбільшою економікою світу і потужним ринком капіталу, послуг і робочої сили.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС особливо актуальним є налагодження більш тісних економічних, політичних, культурних зв'язків з європейськими країнами. Важливим є також співробітництво в галузі юстиції та безпеки, а також гармонізація українського законодавства з законодавством ЄС.

Досягнення поставлених завдань вимагає також і знання права ЄС. Дана дисципліна надає можливість студентам ознайомитись з європейським правом, зрозуміти його суть, призначення, характерні особливості.

Предметом вивчення дисципліни є Європейський Союз як інтеграційна організація, статус його керівних органів, правила які регламентують порядок формування Європейського парламенту, юрисдикцію судів, загальні принципи права, галузі права, прецедентне право Суду справедливості Європейського Союзу, законодавство, що виникає внаслідок зовнішніх відносин Європейського Союзу, а також додаткове законодавство, що складається з конвенцій і угод, укладених між країнами-членами, для запровадження положень основоположних договорів.

Європейське право тісно пов'язане з іншими дисциплінами, такими як міжнародне публічне право, міжнародне приватне право, історія держави і права зарубіжних країн, з дисциплінами, що безпосередньо формують компетенції фахівця відповідного рівня вищої освіти.

Вивчення дисципліни передбачає цілеспрямовану роботу студентів з спеціальною літературою, активну роботу на лекціях, практичних заняттях, самостійну роботу, виконання індивідуальних завдань.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА.

1.1. Опис навчальної дисципліни.

Мета дисципліни – формування системи базових знань, ознайомлення студентів із основними засадами виникнення і функціонування в Європі інтеграційного об'єднання, ознайомлення з системою джерел права ЄС, особливостями функціонування правової системи.

Завдання дисципліни – сучасний юрист-фахівець повинен орієнтуватися в праві ЄС, розуміти природу й особливості основних інститутів та механізмів цього правопорядку, давати їм правову оцінку, бути здатним гармонізувати отримані під час пропонованого курсу знання з академічними вміннями та професійними кваліфікаціями правника.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати: головні етапи в історії створення ЄС, сучасний стан і перспективи його розвитку, структуру ЄС, основні функції інституцій ЄС, організацію судової системи ЄС, розподіл юрисдикції між судовими органами ЄС, коло джерел права ЄС та їх властивості, порядок застосування права ЄС у національних правопорядках його держав-членів.

Студент повинен вміти: правильно тлумачити норми права ЄС, насамперед установчих договорів ЄС, використовувати отримані знання у сфері права Європейського Союзу для підвищення професійних навичок, вільно орієнтуватися у: системі та термінології

інституційного права ЄС, договірно-правовій базі відносин України з ЄС.

1.2. Тематика практичних занять.

№	Назва теми	К-сть годин	
		Денна форма	Заочна форма
	Змістовний модуль 1 Поняття, джерела права, загальна характеристика інституційної системи Європейського Союзу.		
1.	Тема 1. Історія становлення та розвитку європейської інтеграції.	1	
2	Тема 2. Джерела права Європейського Союзу.	1	2
3	Тема 3. Політико-правова природа Європейського Союзу	2	
4.	Тема 4. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	2	2
5.	Тема 5. Членство в Європейському Союзі.	2	2
	Змістовний модуль 2 Права людини, окремі галузі права ЄС.		
6.	Тема 6. Права людини в Європейському Союзі.	2	2
7.	Тема 7. Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом.	2	
	Всього	14	8

1.3 Самостійна робота студентів

№	Назва теми	К-сть годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Історія становлення та розвитку європейської інтеграції	2	8
2.	Тема 2 Поняття права Європейського Союзу. Структура права Європейського Союзу.	3	6
3.	Тема 3. Джерела права Європейського Союзу	3	6
4.	Тема 4. Політико-правова природа Європейського Союзу.	5	6
5.	Тема 5. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу	5	6
6.	Тема 6. Членство в Європейському Союзі	5	6
7.	Тема 7. Склад та порядок формування судових органів Європейського Союзу. Організація діяльності Суду справедливості.	5	6
8	Тема 8. Права людини в Європейському Союзі.	5	6
9	Тема 9. Митне право Європейського союзу.	5	6
10	Тема 10. Торгове право ЄС.	5	6
11	Тема 11. Податкове право Європейського Союзу.	5	6
12	Тема 12. Корпоративне право Європейського Союзу.	5	6

13	Тема 13. Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання	5	6
Всього		58	80

1.4 Контрольні засоби та засоби діагностики.

Лекції, семінари, тести, обговорення проблемних тем, робота з першоджерелами, самостійна робота, виконання поточних контрольних робіт за темами змістовних модулів

1.5. Критерії та шкала оцінювання.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання.

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Незараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Незараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.

Змістовний модуль 1 Поняття, джерела права, загальна характеристика інституційної системи Європейського Союзу.

Тема 1. Історія становлення та розвитку європейської інтеграції.

План заняття.

1. Європейський Союз і європейська єдність
Постання Європейських співтовариств (1945–1957 роки)
3. Розвиток Європейських співтовариств у 1958–1993 роках
4. Створення Європейського Союзу (1989–1993 роки)
5. Розвиток Європейського Союзу в 1994–2006 роках

6. Майбутнє Європейського Союзу.

Питання для самоконтролю:

1. В який період часу народи Західної і Центральної Європи почали усвідомлювати свою спільну цивілізаційну ідентичність.
2. Коли європейська ідентичність утвердилася.
3. В чому суть плану держсекретаря США Джордж Маршалла.
4. Яке першочергове завдання було поставлене перед ЄЕС завдання

Література: [14, 15, 18, 24, 35, 39]

Тема 2. Джерела права Європейського Союзу.

План заняття.

1. Джерела права ЄС: види та ієрархія. Зміст поняття *acquis communautaire* ("здобуток Співтовариства") та особливості застосування цього поняття в законодавстві України.
2. Загальна характеристика установчих договорів ЄС як джерел первинного права ЄС: структура, порядок внесення змін, географічна і темпоральна сфери дії.
3. Загальна характеристика джерел вторинного права ЄС.
4. Регламент і директива як джерела право ЄС. Правові акти *sui generis* як джерела права ЄС.
5. Індивідуальні та рекомендаційні акти ЄС: види,

юридична сила, правове значення.

6. Міжнародні договори як джерела права ЄС.

7. Питання про існування правила прецеденту щодо рішень Суду ЄС. Загальні принципи права: поняття, місце в ієрархії джерел права ЄС.

Питання для самоконтролю:

1. Який підхід доцільно використовувати при визначенні поняття «джерело права ЄС».
2. Назвіть критерії за якими джерела права ЄС можна класифікувати.
3. Чому поділ джерел права ЄС на первинні та вторинні є досить умовним.
4. Яку функцію виконують Установчі договори.

Література: [20, 42, 45, 49, 56]

Тема 3. Політико-правова природа Європейського Союзу.

План заняття.

1. Мета, завдання, принципи діяльності ЄС, їх прикладне значення.
2. Міжнародна правосуб'єктність ЄС та способи її реалізації.
3. Правосуб'єктність ЄС за національними правом держав-членів.

4. Місце ЄС серед інших європейських міждержавних організацій (Західноєвропейського Союзу, Організації північноатлантичного договору, Ради Європи, Організації з питань безпеки і співробітництва у Європі, Європейської асоціації вільної торгівлі).
5. Компетенція Європейського Союзу, її характер, зміст та види.
6. Фінансування діяльності ЄС.
7. Бюджет ЄС: джерела формування, порядок прийняття і виконання.
8. Політична природа Європейського Союзу.
9. Проблема «дефіциту демократії» та засоби її подолання.
10. Основні концепції правової природи ЄС.

Питання для самоконтролю:

1. Чи втручається Європейський Союз у процес прийняття рішень органами законодавчої влади держав-членів.
2. Яка мета створення ЄС.
3. Що означає проблема «дефіциту демократії».
4. Вкажіть джерела формування бюджету ЄС.
5. Що означає міжнародна правосуб'єктність ЄС.

Література: [25, 27, 39, 56, 73]

Тема 4. Загальна характеристика інституційної системи та інститутів Європейського Союзу.

План заняття.

1. Генезис інституційної системи ЄС.
2. Європейський Парламент: склад і порядок формування, правовий статус депутатів, організаційна структура, повноваження, порядок роботи.
3. Європейська Рада: склад, повноваження, порядок роботи і прийняття рішень. Голова Європейської Ради (Президент ЄС).
4. Рада: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи. Верховний представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки.
5. Європейська Комісія: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи.
6. Судова система ЄС: склад, порядок формування, юрисдикція. Правова природа рішень Суду ЄС.
7. Європейський Центральний банк: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження, порядок роботи, юридична сила рішень

8. Рахункова палата: склад і порядок формування, організаційна структура, повноваження.

Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть особливості формування Європейського Парламенту.
2. Які функції має Верховний представник ЄС з питань спільної зовнішньої політики та політики безпеки.
3. Назвіть повноваження Європейської Комісії.
4. Вкажіть особливості судової системи ЄС.
5. Які типові справи розглядає Суд Справедливості ЄС.

Література: [9, 12, 33, 42, 77, 96]

Тема 5. Членство в Європейському Союзі

План заняття.

1. Правові основи членства держав у Європейському Союзі.
2. Вимоги до держав, які бажають вступити до ЄС.
3. Процедура набуття членства в ЄС, її стадії.
4. Правова природа та зміст договорів про приєднання (вступ) нових держав-членів.
5. Питання про вихід з ЄС.
6. Правові підстави та процедура призупинення деяких прав держав – членів ЄС.
7. Правовий статус держав-членів ЄС.

8. Виконання державами-членами зобов'язань за установчими договорами ЄС: принципи лояльності та солідарності.
9. Посилене співробітництво: умови та процедура участі держав-членів.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть критерії членства в ЄС.
2. Які перспективи членства в ЄС України.
3. В чому полягає суть «політичного критерію» членства в ЄС.
4. Охарактеризуйте процедуру вступу до ЄС.
5. Які причини виходу з ЄС Великобританії.

Література: [20, 34, 35, 47, 56]

Змістовний модуль 2. Права людини, окремі галузі права ЄС.

Тема 6. Права людини в Європейському Союзі.

План заняття.

1. Становлення інституту правового статусу особи в праві ЄС.

2. Нормативно-правові акти, що регулюють основи правового статусу людини та громадянина в ЄС. Роль прецедентного права Суду ЄС.
3. Принципи правового статусу людини та громадянина в ЄС.
4. Основні цінності, на захист яких спрямована діяльність ЄС.
5. Гарантії прав та свобод людини та громадянина в ЄС: інституціональні, процесуальні та матеріальні.
6. Особливості приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р.
7. Інститут громадянства ЄС: історія становлення, природа, порядок набуття та втрати.
8. Основні права громадян ЄС.
9. Допустимі обмеження здійснення прав і свобод, їх межі.
10. Основні обов'язки громадянина ЄС.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть цінності, на захист яких спрямована діяльність ЄС.
2. Чому ЄС надає великого значення дотриманню прав людини.
3. Які основні права громадян ЄС і України. Зробіть порівняльну характеристику.

4. В чому полягають особливості приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Література: [20, 69, 72, 89, 100,101]

Тема 7. Історія розвитку відносини між Україною та Європейським Союзом, їх нормативно-правове регулювання.

План заняття.

1. Набрання членства у ЄС – пріоритет зовнішньої політики України, визначений на законодавчому рівні.
2. Встановлення дипломатичних відносин України із Європейськими співтовариствами 1991 р.
3. Передумови укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною 1994 р., набрання чинності Угодою. Цілі Угоди, організаційні заходи, передбачені Угодою.
4. Указ Президента України «Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» 1998 р.: загальна характеристика.
5. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства

Європейського Союзу» 2004 р.: загальна характеристика.

6. Ступінь виконання Україною вимог, які висуваються до держав-кандидатів на вступ до ЄС.
7. Щорічні саміти «Україна - ЄС», їх юридичні наслідки.
8. Посилення співробітництва з Європейським Союзом. Укладення Договору про асоціацію між Україною та ЄС.

Питання для самоконтролю:

1. Які причини зближення між ЄС і Україною.
2. Чи готова Україна до вступу до ЄС.
3. Вкажіть значення Договору про асоціацію між Україною та ЄС.
4. Чому для України є важливим інтеграція до ЄС.

Література: [37, 51, 52, 53, 54, 59, 60, 63, 64, 65]

3. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Європейське право» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;

- підготовка до практичних (семінарських занять), виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, складання плану та написання реферативної роботи;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Теми для рефератів:

1. Основні принципи побудови інституційної системи (механізму) у Європейському Союзі.
2. Розподіл компетенції між державами – членами ЄС та Європейським Союзом.
3. Еволюція компетенції Європейського Союзу і її відображення у праві ЄС.
4. Законодавчий процес у Європейському Союзі.
5. Проблема “дефіциту демократії” і її подолання у Європейському Союзі.
8. Європейський Економічний простір, правова природа.
9. Правова природа ЄС. Основні підходи до визначення правової природи Європейського Союзу.
10. Європейський парламент у системі інститутів ЄС.
11. Еволюція правового статусу Європейської Ради.
13. Функції Комітету постійних представників.
14. Правове положення і повноваження Верховного представника ЄС з питань спільної зовнішньої політики і політики безпеки.

15. Агенції Європейського Союзу. Їх місце в організаційному механізмі ЄС.
17. Міжнародна правосуб'єктність ЄС.
18. Зовнішньополітична функція у ЄС.
21. Громадянство Європейського Союзу.
22. Принцип верховенства права ЄС.
23. Принцип прямої дії права ЄС
25. Право Європейського Союзу – нова правова система. Її сутність, тенденції еволюції.
27. Особливості суб'єктів європейського права.
28. Елементи наднаціональності в Європейському Союзі і його правовій системі.
29. Особливості вторинного права ЄС.
30. Рішення як джерело права ЄС.
32. Прецеденти Суду ЄС як джерела права ЄС.
33. Правові аспекти спільної зовнішньої політики та політики безпеки в ЄС.
34. Правові основи візової та імміграційної політики в ЄС.
35. Шенгенське право – особливий компонент в системі права Європейського Союзу.
36. Свобода руху осіб у Європейському Союзі.
37. Становлення принципу захисту прав людини у праві ЄС.
38. Хартія основних прав Європейського Союзу і проблеми її конституційного розвитку.
40. Особливості захисту права Європейського Союзу у національних судах держав-членів.
41. Співробітництво держав – членів ЄС у кримінально-правовій сфері.
42. Питання боротьби зі злочинністю в праві Європейського Союзу.
43. Правовий статус і діяльність Європолу.
45. Основні напрями адаптації законодавства України до права ЄС.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Анакіна Т.М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2008. 19 с.
2. Анакіна Т. Прецедентні рішення Суду Європейських співтовариств у становленні правопорядку ЄС Підприємництво, госп-во і право. 2008. № 2. С. 49–52.
3. Анакіна Т. Співвідношення прецедентної практики судів Європейського Союзу та Європейського Суду з прав людини. Підприємництво, госп-во і право. 2008. № 8. С. 145–148.
4. Арнольд Р. О Хартии Европейского Союза об основных правах. Конституционное Право: Восточноевропейское обозрение. 2002. № 3 (40). С. 12-20.
5. Бранчук І. Конституційно-правовий механізм взаємодії права Європейського Союзу та національного права держав-членів. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 9. С. 18-21.
6. Брацук І. Механізм імплементації норм права ЄС у національні правопорядки держав-членів: загальнотеоретична характеристика. Юридична Україна. 2009. № 5. С. 126-131.
7. Буроменский М. В., Хорольский Р. Б. Защита прав человека в Европейском Союзе. Проблемы законности. Харків: Нац. юрид. академія, 1998. Вип. 36. С. 84-90.
8. Венецька, О. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу та Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: проблема взаємодії. Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. праць/ Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2007. № 38. С.161-167.

9. Вдовиченко О. Основні зміни інституційної системи Європейського Союзу після Лісабонського договору. *Юридична Україна*. 2010. № 9. С.118-123.
10. Гердеген М. Європейське право. Київ: К.І.С., 2008. 524 с.
11. Гладенко О. Лісабонський договір 2007 р. як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 1 (11). С. 73-77.
12. Грицяк І. Право та інституції Європейського Союзу. Київ: «К.І.С.», 2006. 300 с.

Допоміжна

13. Гуцал С. А. Вплив процесу реформування ЄС на перспективи європейської інтеграції України. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 239-245.
14. Дайнен Д. Дедалі міцніший Союз. Курс європейської інтеграції. Київ: К.І.С., 2006. 699 с.
15. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Київ: Право, 2012. 415 с.
16. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України № 1365 від 15.10.2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 42. Ст. 2763.
17. Дідікін А. Лісабонський договір і реформа правової системи Європейського Союзу. *Юридичний журнал*. 2010. № 1. С. 42-43.
18. Договір про заснування Енергетичного співтовариства від 25.10.2005 р. [Текст] *Офіційний вісник України*. 2011. № 1. Ст. 1.
19. Друзенко Г. Що приховано за словами? Адаптація законодавства України до законодавства

- Європейського Союзу чи прийняття *acquis communautaire*? Юридична газета. 2004. № 8(20). С. 4.
20. Дэйвис К. Право Европейского Союза / пер. со 2-го англ. изд. Київ: Знання, 2005. 406 с. .
 21. Євглевська О. Л. Адаптація законодавства як умова майбутнього членства України в Європейському Союзі Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. № 17. С. 118-129.
 22. Железняк Н. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Право України. 2004. № 11. С. 140-143.
 23. Іваненко В. О. Правові основи візового діалогу між Україною та Європейським Союзом. Право України. 2010. № 2. С. 180-183.
 24. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія під ред. І. В. Яковюка. – К., 2012.
 25. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу : навч. посіб. Пер. з англ. Київ: Знання, 2002. 381 с.
 26. Кожара Л., Лесюк В. Міжнародно-правові аспекти участі делегацій Верховної Ради України в європейських парламентських установах. Право України. 2012. № 3-4. С. 67-77.
 27. Комарова Т. Природа права ЄС. Юридичний вісник України. 2004. № 52(496). С. 5-14
 28. Комарова Т.В. Захист прав українських приватних осіб у Суді Європейських співтовариств. Проблеми цивільного права та процесу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій пам'яті професора О.А. Пушкіна (23 травня 2009 р.) Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 369-371.
 29. Комарова Т.В. Право приватних осіб на пряме оскарження актів інститутів Європейських співтовариств у судах ЄС Науковий вісник

- Ужгородського національного університету. Серія
Право. 2007. Вип. 7. С. 123-127.
30. Комарова Т.В. Право приватних осіб на пряме оскарження актів інститутів Європейських співтовариств у судах ЄС. Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія Право. 2007. Вип. 7. С. 123-127.
 31. Комарова Т.В. Припинення невиконання зобов'язання державами – членами ЄС. Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. Відп. ред. В.Я. Тацій. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2007. Вип. 91. С. 173-179.
 32. Комарова Т.В. Система юрисдикції Суду Європейських співтовариств. Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Серія Право. 2008. Вип. 11. С. 48-51.
 33. Комарова Т.В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: монографія. Харків: Право, 2010. 360 с.
 34. Копійка В. В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна / В. В. Копійка. Київ: Юрид. думка, 2005. 448 с.
 35. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : посіб. за ред. Л.В. Губерського. Київ: Знання, 2009. 751 с.
 36. Кравчук І.В., Парапан М.В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС. Київ: Слово, 2004. 319 с.
 37. Кравчук І. Адаптація права України до права Європейського Союзу: цілі, етапи, пріоритети Право України. 2004. № 10. С. 132-135.
 38. Куровська І. Проблеми процесу гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу Підприємництво, господарство і право. 2006. № 9. С. 110-112.
 39. Луць Л. А. Генезис ідеї європейської єдності. Актуальні проблеми політики. 2002. Вип.13-14. С. 668-675.

40. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 304 с.
41. Марусин И. С. О мерах обеспечения исполнения государствами – членами ЕС своих обязательств в рамках Европейского Союза Известия ВУЗов. Правоведение. 2000. № 4 (231). С. 149-158.
42. Микієвич М. М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 416 с.
43. Мінка П. Я., Торохтій Ю. З. Проблема адаптації законодавства України до принципів права Євросоюзу. Право і суспільство. 2009. № 4. С. 17-21.
44. Мовчан Ю. Лісабонський договір–новий етап європейського конституціоналізму Віче. 2008. № 6. С. 10-12.
45. Москаленко О.М. До класифікації джерел права Європейського Союзу Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право. 2009. Вип. 1 (5). С. 55-60
46. Муравйов В. Взаємодія права Європейського Союзу з внутрішнім правом держав-членів. Часопис Київського університету права. 2004. № 4. С. 90-99.
47. Муравйов В., Березовська І. Види компетенцій реформованого Європейського Союзу Вісник Київського ініверситету ім. Тараса Шевченко. Міжнародні відносини. 2009. Вип. 37. С. 53-57.
48. Муравйов В.І. Асоціація як перший крок до інтеграції. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. Вип. 86, ч. 1. С. 85-96.

49. Муравйов В. Міжнародні угоди Європейського Союзу та *acquis communautaire* Право України. 2012. № 3-4. С. 306-320.
50. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу: Пер. з англ. – К.: К.І.С., 2005. 446 с.
51. Перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Затв. Протокольним рішенням Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС від 10.06.2011 р. №7. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=223287414&cat_id=223281453
52. План дій «Україна - Європейський Союз» від 21.02.2005р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693
53. Пономаренко Є. В. Центральні органи виконавчої влади у системі суб'єктів забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні. Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. 2009. Вип. 3 (46). С. 146-155.
54. Порядок денний асоціації Україна - ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 16.06.2009р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_990
55. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. К.: Смолоскип, 2002. 168 с.
56. Право Європейського Союзу : навчальний посібник за заг. ред. Р.А. Петрова. 2-ге вид. К.: Істина, 2009. 376 с.
57. Право Європейського Союзу: підручник / За ред. В. І. Муравйова. К.: Юрінком Інтер, 2011. 704 с.
58. Правова природа Європейського Союзу Конституційне право зарубіжних країн : навч. посібник

М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2006. С.236-240.

59. Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire* [Текст]: Наказ Міністерства юстиції України від 28.04.2005 р. № 42/5 Офіц. вісн. України. 2005. № 18. Ст. 958.
60. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 р. Відомості Верховної Ради. 2004. № 29. Ст. 367.
61. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України № 2411-VI від 01.07.2010 р. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 527.
62. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України [Текст]: Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011 Офіц. вісн. України. 2011. № 28. Ст. 1162.
63. Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України № 615/98 від 11.06.1998 р. Офіційний вісник України. 1998. № 24. Ст. 870.
64. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу [Текст] : Указ Президента України від 14. 09. 2000 № 1072/2000 Офіц. вісн. України. 2000. № 39. Ст. 1648.
65. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом про загальні принципи участі

- України в програмах Союзу від 22.11.2010 р. [Текст]
Офіційний вісник України. 2011. № 92. Ст. 3360.
66. Рабінович С. П. Гармонізація права України з правом Євросоюзу у контексті проблеми балансування пріоритетів національної правової політики. Приватне право і підприємництво. 2009. Вип. 8. С. 152-155.
 67. Свобода П. Вступ до європейського права / пер. с чес. О. Андрійчука. К.: К.І.С., 2006. 280 с.
 68. Смирнова К. Концепція «м'якого» права (soft law) в Європейському Союзі. Право України. 2012. № 3-4. С. 329-336.
 69. Стрельцова О. Становлення та розвиток принципу основних прав людини як джерела права Європейського Союзу. Право України. 2003. № 11. С. 158-162.
 70. Стрельцова О. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: передумови, проблеми і перспективи. Право України. 2012. № 3-4. С. 87-97.
 71. Тамм А.С., Ріяка В.О., Коломієць Ю.М. Європейський Союз в міжнародно-правових відносинах. Харків: Штрих, 2003. 240 с.
 72. Ткаченко Є. В. Правовий статус громадян Європейського Союзу. Юрист України. 2011. № 1(14). С. 17-23.
 73. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу: Науково-популярне видання: англ. К.: К.І.С., 2001. 142 с.
 74. Трагнюк О.Я. Деякі питання конституційно-правового регулювання членства держав у Європейському Союзі. Політичні і правові проблеми становлення і розвитку держави на пострадянському просторі: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 черв. 2009 р.. Х.: НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування АПрН України, 2009. С.3-10.

75. Трагнюк О. Я. Адаптація права України до права Європейського Союзу як складова механізму євроінтеграції / О. Я. Трагнюк Державне будівництво і місцеве самоврядування. 2005. Вип. 10. С. 139-141.
76. Трагнюк О.Я. Деякі концептуальні засади побудови інституційної системи Європейського Союзу. Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. праць. Вип. 10. Х.: Право, 2005. – С. 67-76.
77. Трюхан В. Інституційне забезпечення адаптації законодавства України до надбання спільноти в рамках виконання майбутньої Угоди про асоціацію Україна ЄС. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 4. С. 230-241.
78. Тюшка А. Договір про конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність. К.: К.І.С., 2007. 228 с.
79. Угода між Кабінетом Міністрів України та Європейським Співтовариством з атомної енергії про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії від 28.04.2005 р. Офіційний вісник України. 2006. № 5. Ст. 214.
80. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. Офіційний вісник України. 2006. № 24. Ст. 1794.
81. Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз від 13.06.2005 р. Офіційний вісник України. 2008. № 24. Ст. 726.
82. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво від

- 04.07.2002 р. [Текст] Офіційний вісник України. 2004. № 4 (13.02.2004). Ст. 214.
83. Угода між Україною та Європейським Союзом про процедури безпеки, які стосуються обміну інформацією з обмеженим доступом, від 13.06.2005 р. Офіційний вісник України. 2007. № 15. Ст. 582.
84. Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про стратегічне співробітництво від 04.12.2009 р. Офіційний вісник України. 2010. № 96. Ст. 3432.
85. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз від 18.06.2007 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 10. Ст. 97.
86. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб від 18.06.2007 р. Відомості Верховної Ради України. 2008. № 9. Ст. 86.
87. Угода про співробітництво щодо цивільної глобальної навігаційної супутникової системи (ГНСС) між Україною та Європейським Співтовариством, його державами-членами від 01.12.2005 р. [Текст] Офіційний вісник України. 2007. № 4. Ст. 145.
88. Участь України в агенціях і програмах Європейського Союзу: перспективи та можливості/ За ред. О. Шумило. К.: Міжнар. центр перспективних досліджень, 2008. 335 с.
89. Хартия Европейского Союза об основных правах: комментарий; под ред. С. Ю. Кашкина. М.: Юриспруденция, 2001. 208 с.
90. Хартли Т. К. Основы права Европейского Сообщества Т. К. Хартли; пер. с англ. М.: Закон и право, 1998. 703 с.
91. Хоббі Ю. С. Правовий статус держав-кандидатів на вступ до Європейського Союзу: проблематика суверенітету. Держава і право. 2009. Вип. 44. С. 614-619.

92. Хорольський Р. Б. Судовий прецедент як джерело права Європейського Співтовариства. Проблеми законності. 1999. Вип. 39. С. 204-210.
93. Хорольський Р. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами 1994 року як джерело права Європейського співтовариства. Вісник Академії правових наук України. 2006. № 4. С. 198-207.
94. Шевчук С. В. Судовий прецедент у праві ЄС. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2007. № 6 (68). С. 78-85.
95. Шпакович О. Принципи субсидіарності і пропорційності у праві Європейського Союзу. Право України. 2012. № 3-4. С. 321-328.
96. Якименко Х. Основні підходи щодо розуміння правового статусу Європейського Союзу. Вісник Академії правових наук України. Харків: Право, 2008. № 2. С.262-272.
97. Якименко Х. Відображення ідеї наднаціональності в історії європейської інтеграції Вісник Академії правових наук України. Харків, 2008. № 1. С.251-261.
98. Яковюк І. Державний суверенітет національних держав у складі Європейського Союзу: проблеми визначення. Вісник Академії правових наук України. 2004. № 3 (38). С. 114-126.
99. Яковюк І. Субсидіарність як принцип взаємовідносин національних держав і Європейського Союзу. Вісник Академії правових наук України. 2004. № 4 (39). С. 22-30.
100. Яковюк І. Громадянство Європейського Союзу: поняття і співвідношення з національним громадянством Проблеми законності. 2010. Вип. 107. С. 13-22.

101. Яковюк І. Права людини в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 1 (56). С. 55-64.

Інформаційні джерела

1. Ресурси Національної бібліотеки ім. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Ресурси Верховної Ради України . URL: <http://rada.gov.ua/>
3. Ресурси Інституту законодавства ВРУ. URL: <http://instzak.rada.gov.ua/>
4. Ресурси Рівненської обласної бібліотеки. URL: <http://libr.rv.ua/>

